

Slututvärdering av projektet Livsval

2012-02-06
Niga Hamasor
niga@veta.com
Tlf: 0768-484735

1	INLEDNING - LIVSVAL.....	2
2	VETA KONSULTS UPPDRAG - FORTLÖPANDE UTVÄRDERING	4
2.1	SLUTUTVÄRDERING.....	5
2.2	DATAINSAMLING.....	5
3	DELTAGARNA I PROJEKTET.....	7
3.1	KÖN, ÅLDER & FÖDELSELAND	7
4	RESULTAT	11
4.1	KORTSIKTIGA MÅL.....	12
4.1.1	<i>Handlingsplan och bemötande.....</i>	<i>12</i>
4.1.2	<i>Utbilda ca 40 personer i entreprenörskap</i>	<i>12</i>
4.1.3	<i>Deltagarna får ökade kunskaper om samhällets utbud av arbete och utbildning.....</i>	<i>12</i>
4.1.4	<i>Deltagarna är drogfria/nyktra samt får bättre fysisk och psykisk hälsa</i>	<i>14</i>
4.2	LÅNGSIKTIGA MÅL	18
4.2.1	<i>Majoriteten av deltagarna upplever minskad social isolering.....</i>	<i>18</i>
4.2.2	<i>Majoriteten av deltagarna upplever att de har kommit närmare arbetsmarknaden...19</i>	
4.2.3	<i>50 % av alla deltagare ska vara i praktik, arbete eller studier 6 månader efter att de avslutat sin medverkan i projektet</i>	<i>21</i>
4.3	SOCIALT FÖRETAGANDE	26
4.4	STRATEGISK PÅVERKAN	26
5	BEDÖMNING OCH LÄRDOMAR	28

1 Inledning - Livsval

Livsval är ett Socialfondsprojekt som inleddes i februari 2009 och avslutas januari 2012. Livsval är ett samverkansprojekt som ska förbättra och utveckla samarbetet mellan brukarorganisationer, kommuner och myndigheter. Syftet är att utveckla former för att arbeta med individer i Stockholmsregionen som på grund av kriminalitet, missbruk eller psykiska funktionshinder befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden. Arbetsformerna ska kombinera de bästa sidorna från den offentliga förvaltningen med det bästa från brukarorganisationer.

Livsvals huvudsakliga målgrupp har främst varit **personer som på grund av missbruk, kriminalitet eller psykiska funktionshinder står långt ifrån arbetsmarknaden** men även följande målgrupper har omfattats:

- **Politiker** – projektet har haft som målsättning att påverka beslutsfattare för att på så sätt minska stuprörsproblematik och kulturkrockar mellan den offentliga sfären och brukarorganisationer.
- **Brukarorganisationer** – för att utveckla och utbilda såväl medlemmar som den egna organisationen har projektet anställt lotsar.
- **Offentlig förvaltning** – för att höja myndigheternas samlade kompetens i har projektet arbetat för att sprida information och kunskap till i brukarfrågor.

Mer praktiskt går arbetet i projektet till så att lotsar, anställda av brukarorganisationerna, fångar upp individer som bland annat sitter på anstalt, är hemlösa eller finns inom psykiatri och ger dessa individer personligt stöd hela vägen fram till en stabil egen försörjning. Även sjukskrivna personer har remitterats till projektet via Psykiatri Södra Stockholm. Samtidigt sörjer Försäkringskassan och socialtjänsten för att deltagaren får ersättning under tiden för insatserna medan folkbildningsorganisationer och brukarorganisationer erbjuder individualiserade utbildningar och aktiviteter.

Enligt den ursprungliga projektbeskrivningen ska projektet vara indelat i fyra delprojekt. Emellertid har Livsval kommit att omfatta endast tre delprojekt eftersom **delprojekt 2, Individuell handlingsplan**, har övergått till en genomgående projektaktivitet.

Enligt projektägaren och handläggare på myndigheterna har nuvarande lagstiftning och regelverk begränsat möjligheterna att driva delprojektet Individuell handlingsplan i den omfattning som det var tänkt. Beslutet att inte driva arbetet med individuell handlingsplan som ett eget delprojekt fattades formellt av styrgruppen den 1 september 2010. Inom Mira har deltagarna fått en individuell handlingsplan och även på landningsbanorna upprättades en individuell handlingsplan i samband med nätverksmöten i stadsdelarna. Dessa nätverksmöten har endast genomförts på de förvaltningar där handläggarna bjudit in relevanta personer i deltagarens omgivning för gemensamma samtal.

Delprojekt 1 har tagit fasta på att många i projektets huvudsakliga målgrupp inte omedelbart är redo att börja arbeta och att det behövs en fas av orientering och uppsamling innan dess. För detta ändamål har särskilda landningsbanor skapats. En landningsbana ska enligt projektbeskrivningen vara en lokal med daglig verksamhet dit projektets målgrupp kan vända sig efter det att de har lämnat sitt missbruk, eller skrivits ut från anstalt eller psykiatri. Här har personerna också fått möjlighet att träffa sin lots och andra personer i samma situation. Deltagarna har också haft möjlighet att ta del av vissa aktiviteter som genomförs på Alma folkhögskola och för vissa deltagare på IFS Steg för Steg.

Livsval har initialt omfattats av åtta landningsbanor men under projektgenomförandet har samarbete med organisationen Tjuvgods och Oasen och X-cons avbrutits.

Landningsbanorna är kopplade till följande brukarorganisationer:

- Dianova
- Hela Människan Norr
- Hela Människan Syd
- IFS Steg för steg
- Rainbow
- Qvinnoqulan

Delprojekt 3 MIRA – Modell för Integrerad Rehabilitering mot Arbete. Syftet med modellen har varit att erbjuda ett specifikt stöd till människor som varit sjukskrivna av psykiska skäl att komma tillbaka till arbetsmarknaden. Det som framförallt skiljer MIRA från den vanliga arbetsgången i rehabilitering av sjukskrivna är att de olika insatserna kan ske samtidigt och inte nödvändigtvis i den specifika ordning som normalt anföras. Den psykiatriska rehabiliteringen kan alltså ske parallellt på flera nivåer samtidigt som individen dessutom studerar, arbetstränar eller går på exempelvis Gi gong. Inom MIRA har en rad olika aktiviteter och kurser inom alltifrån datakörkort till skapande verksamhet och friskvård erbjudits.

Delprojekt 4 har varit för personer som har varit intresserade av att starta sociala arbetskooperativ. På Alma folkhögskola startades hösten 2009 en entreprenörskapsutbildning för de som var intresserade av sociala arbetskooperativ. Utbildningen har genomförts i 3 omgångar; hösten 2009, våren 2010, hösten 2010 samt fortsättningskurs hösten 2011.

2 VETA Konsults uppdrag - Fortlöpande utvärdering

VETAs utvärderingsuppdrag har varit både process- och resultatnriktad. Inom ramen för Livsvals utvärdering har följande moment ingått:

- Hösten 2009 genomförde VETA konsult en **samverkansanalys** av projekt Livsval. I analysen framkom att Livsval, ur ett samverkansperspektiv, i relativt hög grad har lyckats med att etablera aktiviteter för de individer som varit inskrivna i projektet men det har också förekommit en rad olika svårigheter. Flertalet svårigheter som har uppstått inom projektet kan relateras till projektets initiala planering. Samsyn gällande syfte och mål var inte tydligt etablerade och de mål som hade fastställts var främst varit kopplade till delprojekten och inte till Livsval som helhet.
- Under våren 2010 initierades aktiviteter inom Livsval som syftade till att skapa en gemensam **strategi** för hela projektet. Strategiarbetet har skett i form av framtagande av en förändringsteori med VETA som processledare. Förändringsteorin kan ses som en logisk karta över hur projektet är tänkt att fungera. Livsvals karta färdigställdes under våren 2011 och tydliggör sambandet mellan vilka aktiviteter som är tänkta att leda till vilka effekter på kort och lång sikt. Strategiarbetet har också syftat till att skapa samsyn kring projektets mål och syfte.
- Höst 2010 påbörjades Livsvals **delutvärdering**, den avslutades vår 2011. Där framkom att Livsval hade lyckats nå den avsedda målgruppen och bidra till att en stor andel av deltagarna upplevde minskad social isolering. Vidare visade delutvärderingen på att en majoritet av deltagarna kände sig stärkta med avseende på självkänsla och stärkt tro på framtiden. Detta indikerade att projektets metoder varit framgångsrika. Emellertid framkom också att det långsiktiga målet om att 50 procent av deltagarna ska vara i praktik, arbete eller studier 6 månader efter att de avslutat sin medverkan i projektet skulle komma att bli svåruppnått. Det krävs mer tid för att deltagarna ska börja söka sig mot mer permanenta lösningar för att i slutänden bli självförsörjande.

Merparten av de som avslutat sitt deltagande i MIRA hade gått vidare till FAT (Förstärkt arbetsträning), en metod utvecklad inom MIRA. FAT-platser upphandlas av Arbetsförmedlingen och de personer som hade anvisats till FAT av Arbetsförmedlingen var personer som blivit utförsäkrade. Dessa deltagare får aktivitetsstöd där Försäkringskassan administrerar utbetalning.

I delutvärderingen konstaterades att Livsval under arbetets gång visat på anpassningsförmåga och flexibilitet men att det ur ett samverkansperspektiv har förekommit en rad olika svårigheter. Flertalet svårigheter som har uppstått inom projektet kan relateras till projektets initiala planering, dessa svårigheter hanterades i samband med ett omtag halvvägs in i projektet varefter samtliga intressenter i en allt högre grad kunde fokusera på deltagarnas utveckling.

2.1 Slututvärdering

Föreliggande slututvärdering fokuserar på förståelse och lärande med stor tyngdvikt vid att utvärderingen används i kommande arbete med liknande satsningar. Därför analyseras noggrant orsakssamband och konsekvenser av upplägg och genomförande. Utvärderingens resultat- och effektfokus är således inte bara intressant för att få en bild av om själva projektet åstadkommit det som initialt var tänkt. Att kartlägga uppnådda resultat och effekter är även värdefullt för det framtida arbetet med att utveckla metoder som testas inom Livsval. Detta är särskilt väsentligt då projektägaren Alma Folkhögskola har beviljats medel för att driva ytterligare ett projekt – Utveckling Mot Arbete (UMA). UMA tar avstamp från Livsval omfattar samma målgrupp men kommer att genomföras med bland annat tydligare betoning på arbetsträning (UMA-platser).

2.2 Datainsamling

Följande datainsamling har genomförts inom ramen för slututvärderingen:

Dokumentstudier – lägesrapporter, metodbeskrivningar och annan relevant projektdokumentation.

Statistik - omfattar ALLA de 528 personer som vid mät-tillfället i oktober 2011 hade passerat/var inskrivna i Livsval. Statistiken är kategoriserad i följande kategorier:

- Födelseår
- Tid i projektet inkl genomsnittstimmar i aktiviteter
- Avslut- och avbrottsorsak
- Inrikes/utrikesfödd
- Sjukskrivningstid innan medverkan i projektet
- Utbildningsbakgrund
- Funktionshinder/funktionsnedsättning
- Arbetslivserfarenhet
- Stödfunktioner i form av sociala – och familjerelationer
- Tankar och känslor vid inskrivning och avslut
- Relationsförmåga
- Bedömning av möjlighet till arbete (alla former av arbete)

Tabell 1**Intervjuer:**

Intervjuer	Antal
Styrgrupp	6
Projektgrupp	6
Arbetskonsulenter	2
Landningsbanor	7 (5 Ldb)
Mira	3
SDF	4
Fokusgrupper med deltagare	4 grupper (6 deltagare)

Flera deltagare kallades för fokusgruppintervjuer, några bekräftade närvaro via sina coacher och lotsar men uteblev vid intervjutillfällena.

Enkätundersökning, siffror baserat på totalt antal inskrivna v 39 då enkätundersökning genomfördes:

Tabell 2

Deltagarenkäten – Population och svarsfrekvens	
Totalt antal deltagare	193 (101 kvinnor & 92 män)
Antal ifyllda enkäter	115
Kvinnor	62
Män	48
Blankt svar	2
MIRA	56
Landningsbana	56
Blankt svar	3
Total svarsfrekvens	60% (59,5)

3 Deltagarna i projektet

I detta avsnitt presenteras en överskådlig bild av deltagarna i Livsval utifrån den statistik som förts i projektet. Totalt finns 528 personer med i statistiken från projektet, av dessa är 259 inskrivna i MIRA och resterande 269 på de övriga Landningsbanorna. Fördelning mellan de olika landningsbanorna framgår av tabellen nedan. Det är dock viktigt att notera att det inte finns uppgifter för samtliga deltagare från landningsbanorna för samtliga kategorier i den statistiska sammanställningen.

Tabell 3

Deltagare per landningsbana	
Dianova	43
Hela människan – Norr	44
Hela människan – Syd	30
IFS	43
Oasen	10
Qvinnoqulan	25
Rainbow	35
Tjuvgods	38
X-cons	1
Totalt	269

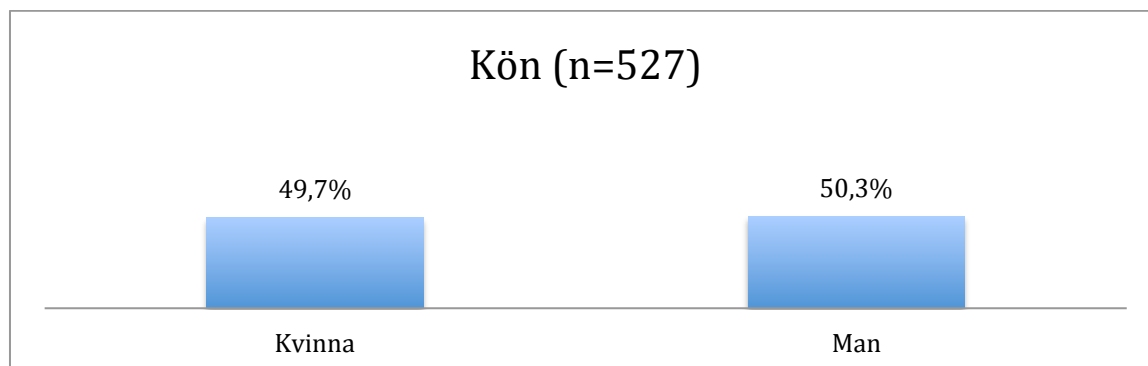
Den statistiska sammanställningen visar att deltagarna har en svag utbildningsbakgrund där knappt hälften har avslarat grundskoleutbildning och endast en femtedel har någon form av eftergymnasial utbildning. Den absoluta majoriteten av deltagarna (70 procent) har fyra års arbetslivserfarenhet eller mer, vilket kan förklaras av att merparten av deltagarna är mellan 46-59år (se åldersfördelning nedan). Majoriteten av deltagarna i Livsval har i genomsnitt lagt ner mer än 60 timmar i månaden på sitt deltagande i projektet, en tredjedel har lagt ner mer än 100 timmar i månaden.

3.1 Kön, Ålder & Födelseland

Nedan följer en genomgång av Livsvals deltagare utifrån ett antal olika variabler baserat på den statistik som projektet tillhandahållit. Resultat från enkäten presenteras inte utifrån kön eller baserat på skillnader mellan MIRA och landningsbanorna eftersom skillnader i dessa avseenden är marginella.

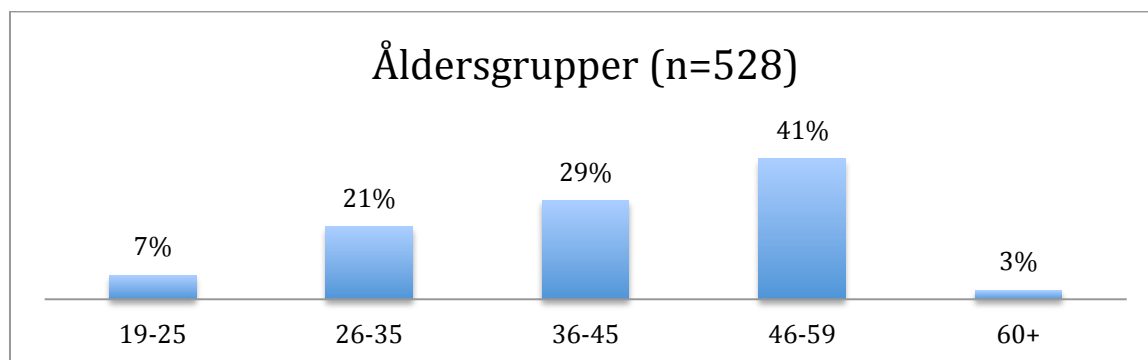
Det är i stort sett lika många män som kvinnor i projektet som helhet. Denna jämvikt har dock inte återspeglats fördelningen mellan Landningsbanorna och MIRA där männen har utgjort två tredjedelar i den förstnämnda och kvinnor två tredjedelar i den senare. Emellertid återspeglar detta den generella fördelningen med avseende på att det är fler kvinnor som är inskrivna inom psykiatrin, bland annat (SDF, FK och AF står för urval av deltagare till Mira) den instans som remitterar deltagare till Mira.

Diagram 1

Alla åldersgrupper har varit representerade i projektet även om de flesta befunnit sig i spannet 46-59 år. Endast ett begränsat antal deltagare har varit 60år och äldre eller 25år och yngre.

Diagram 2

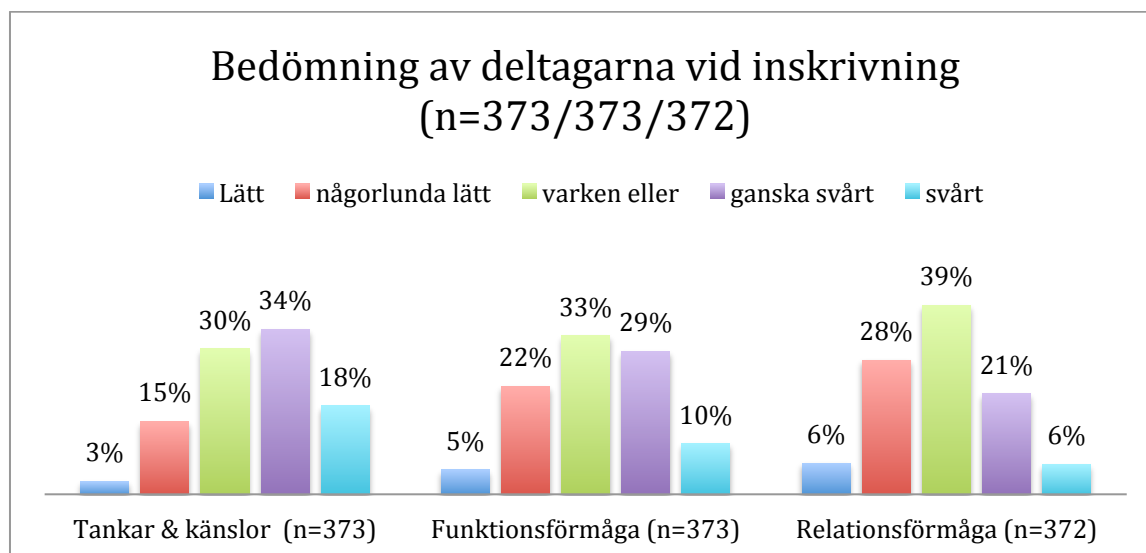
Skillnader mellan Landningsbanorna och Mira har varit små, den skillnad som går att se är att deltagarna på Landningsbanorna har varit något äldre. Det är ingen skillnad mellan könen med avseende på ålder.

Två tredjedelar av deltagarna uppges vara födda i Sverige och en tredjedel utomlands och endast 4 procent fler kvinnor än män uppges vara födda utomlands.

I MIRA har antalet utrikesfödda varit något högre än genomsnittet, där visar statistiken att 40 procent är födda utomlands.

Vid inskrivningen av projektet har rehabcoacher från MIRA och lotsar från Landningsbanorna bedömt deltagarna utifrån ett antal olika kriterier. Diagrammet nedan visar att enligt bedömningarna har deltagarna i lägst grad haft problem med sin relationsförmåga. För deltagarna har det varit absolut svårast att hantera tankar och känslor där drygt hälften har ansetts haft det svårt eller ganska svårt.

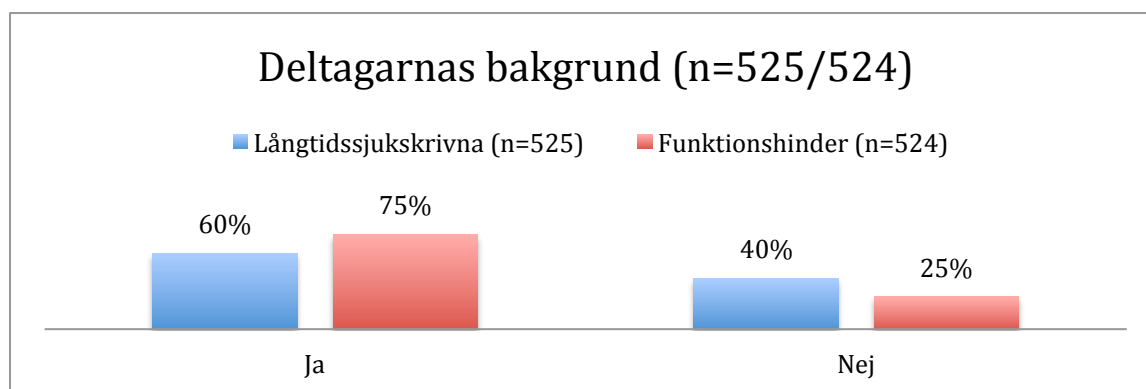
Diagram 3

Fler kvinnor än män har haft svårt att hantera tankar och känslor och fler män än kvinnor har haft nedsatt funktionsförmåga, dock är skillnaderna mycket små. Relationsförmågan bedöms i stort sett likadant hos kvinnor och män. Samma marginella skillnader, som mellan kvinnor och män, framkommer i en jämförelse mellan MIRA och Landningsbanorna. Det vill säga att deltagarna inom MIRA har haft något svårare än deltagare på landningsbanorna att hantera tankar och känslor samt i något högre grad haft nedsatt funktionsförmåga. Detta förklaras av att deltagarna i Mira kommer från psykiatri och oftast lider av depressioner med vanliga symptom så som svårigheter att hantera tankar och känslor och därmed nedsatt funktionsförmåga.

Vidare visar statistiken att 60 procent av deltagarna har varit långtidssjukskrivna inför sin medverkan i projektet och 75 procent har någon form av funktionshinder/funktionsnedsättning.

Diagram 4

I MIRA har nästan samtliga (98 procent) av deltagarna en bakgrund som långtidssjukskrivna. I Landningsbanorna är motsvarande andel en dryg femtedel (22 procent). Detta förklaras av att deltagare i MIRA anvisats från Psykiatri Södra och därmed är sjukskrivna till skillnad från deltagare från Landningsbanorna som anvisas från olika socialtjänstkontor och därmed står utanför arbetsmarknaden av andra anledningar. Eftersom kvinnorna har varit överrepresenterade inom MIRA är det också fler kvinnor än män som varit långtidssjukskrivna innan de medverkade i Livsval. Tre av fyra kvinnor (76 procent) i projektet har varit långtidssjukskrivna, för män är andelen 43 procent.

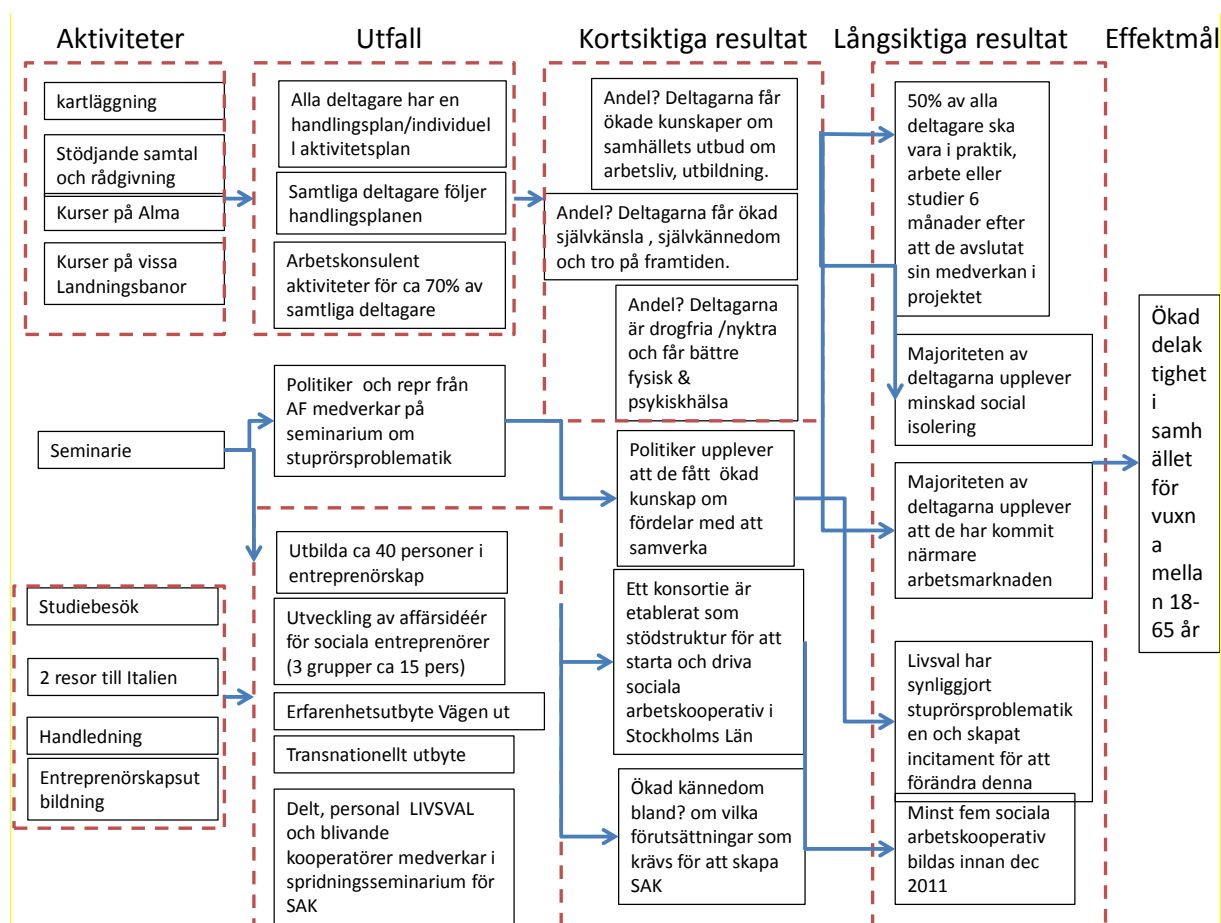
I MIRA har nästan samtliga deltagare ett funktionshinder/nedsättning, motsvarande siffra på Landningsbanorna är hälften. Det är också en större andel kvinnor än män som har funktionshinder/funktionsnedsättning. Nio av tio kvinnor mot sex av tio män. Även dessa skillnader förklaras av att deltagarna anvisas från olika instanser men skillnaderna är viktiga att beakta i bedömning

4 Resultat

I följande kapitel presenteras Livsvals resultat. Resultatredovisningen baseras främst på två datamängder, dels den statistik som sammanställts för samtliga deltagare i Livsval och dels den enkät som gått ut till Livsvals deltagare. Även intervjuer och dokumentstudier ligger till grund för resultatpresentation och bedömningar.

Mot bakgrund av kartbild (se bild 1) över projektets mål diskuteras resultaten utifrån kortsiktiga- och långsiktiga resultat.

Bild 1 Kartbild

4.1 Kortsiktiga mål

Syftet med de aktiviteter som har genomförts i Livsval är att uppnå de kortsiktiga och långsiktiga mål som med utgångspunkt i projektansökan har specificerats i den förändringsteori (se ovan) som tagits fram under Livsvals genomförandefas.

4.1.1 Handlingsplan och bemötande

Av den förändringsteori som togs fram för Livsval, och som presenterades ovan, framgår det att en av projektets målsättningar att alla deltagare ska ha en handlingsplan eller en individuell aktivitetsplan. Ytterligare ett mål är att samtliga deltagare följer denna aktivitetsplan. Enligt intervjuer med deltagare, projektledning, rehabcoacher och lotsar har någon form individuell handlingsplan upprättats för samtliga deltagare. Emellertid är dessa handlingsplaner inte enhetliga, inom Mira används en form av handlingsplan och på landningsbanorna en annan version.

I en annan fråga klumpas lotsarna ihop med rehabcoacherna, på frågan om hur dessa har bemött deltagarna uppger 111 av de 112 som svarat på frågan att de bemöts bra eller mycket bra, en person svarar dåligt. Därpå tillfrågas deltagarna om hur hjälpta de varit av lotsarna och rehabcoacherna vid kontakter med myndigheter så som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och socialtjänsten. Frågan har besvarats av 103 personer och av dem svarar fyra att hjälpen varit mindre bra, övriga 99 personer svarar bra eller mycket bra. I enkätens öppna svar och i intervjuer med deltagare framkommer det att de är mycket nöjda med insatser från sina respektive rehabcoacher och lotsar.

4.1.2 Utbilda ca 40 personer i entreprenörskap

Ett annat mål i förändringsteorin är att ca 40 personer ska utbildas i entreprenörskap. I den enkät som gått ut till deltagarna ställs frågan om man deltagit i kurser i företagande. Av de som svarat på enkäten uppger nio personer att de deltagit i dessa kurser och åtta av dem tycker att de varit bra eller mycket bra, en person svarar att kurserna var ganska bra.

Utveckling av affärsidéer för sociala entreprenörer (3 grupper ca 15 pers)

Ytterligare ett mål som framkommer av förändringsteorin är att det skulle genomföras aktiviteter för utveckling av affärsidéer för sociala entreprenörer. Tyvärr finns det ingen information om detta varken i statistiken eller i enkätsvaren.

4.1.3 Deltagarna får ökade kunskaper om samhällets utbud av arbete och utbildning

Deltagarna i Livsval har fått möjlighet att delta vid olika former av kunskapshöjande och personlighetsutvecklande insatser. Nedan visas en tabell, baserat på enkätresultat, över de aktiviteter som deltagarna anger att de tagit del av.

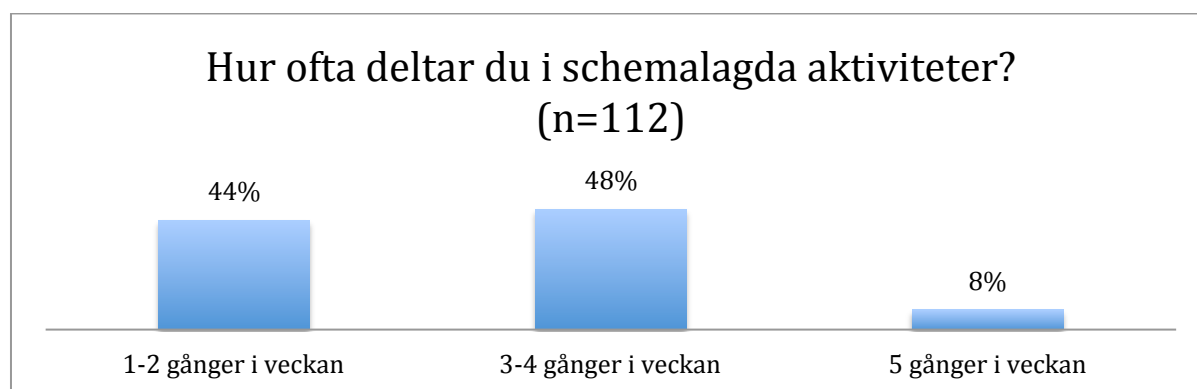
Tabell 4

Aktivitet	Antal deltagare	Varav MIRA	Varav Landningsbana
Datorutbildning	51	25	26
Friskvård	37	28	9
Företagarkurser	9	3	6
Hantverk	28	23	5
Jobbsökaraktiviteter	18	9	9
Musik	13	10	3
Personlig utveckling	28	14	14
SFI	0	0	0
Skrivarverkstad	12	2	10
Språkkurs	9	7	2
Stresshantering	29	19	10
Totalt	234	140	94

Som visades ovan så deltog hälften av dem som besvarat enkäten i MIRA och hälften på någon av de olika landningsbanorna. Av denna uppställning framgår det att majoriteten av de genomförda aktiviteterna har skett i MIRA:s regi. Antalet svarande är dock för lågt för att det ska gå att dra några mer långtgående slutsatser av detta.

Deltagarna ombads också bedöma hur ofta de deltar i schemalagda aktiviteter. En knapp tiondel av deltagarna anger att de går på schemalagda aktiviteter fem gånger i veckan. Återstoden av dem som svarat på enkäten fördelas jämt mellan en till två gånger per vecka och tre till fyra gånger per vecka.

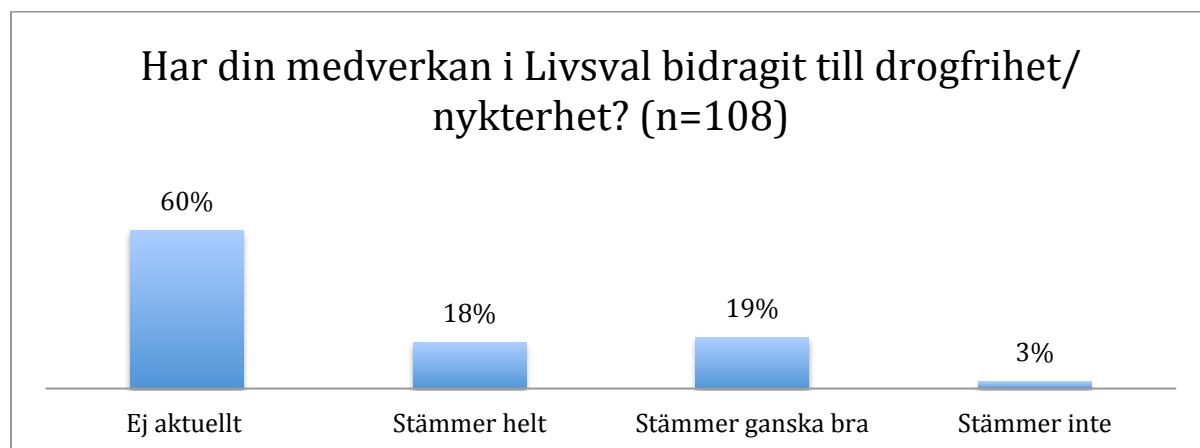
Diagram 5

4.1.4 Deltagarna är drogfria/nyktra samt får bättre fysisk och psykisk hälsa

Målet att deltagarna ska bli drogfria och nyktra gäller naturligtvis bara dem som tidigare haft problem med alkohol och droger, det gör att 60 procent av dem som besvarat enkäten har angett att målet inte är aktuellt. Av dem som besvarat frågan uppger endast tre procent att det inte stämmer, det vill säga att medverkan i Livsval inte bidragit till drogfrihet och nykterhet.

Diagram 6

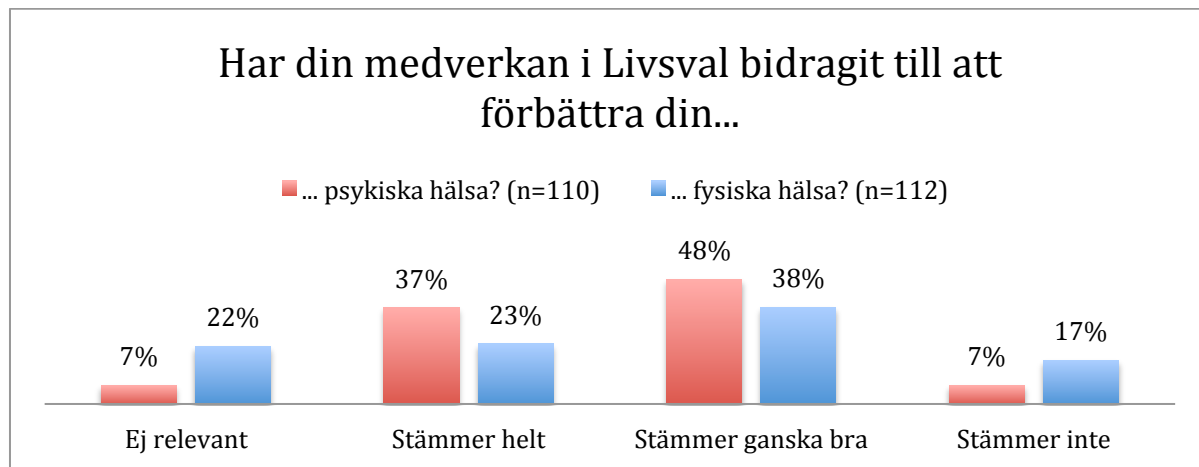

Här finns det en relativt stor skillnad mellan MIRA och landningsbanorna och det är att deltagarna i MIRA i hög utsträckning, 84 procent, svarar att frågan inte är relevant eftersom de inte har något alkohol- eller drogproblem i botten. För deltagarna på landningsbanorna är motsvarande siffra 36 procent. Vidare anser en knapp tredjedel av landningsbanornas deltagare att det stämmer helt och lika många att det stämmer ganska bra.

Av de kommentarer i fritextform som angetts i samband med enkätfrågan om drogfrihet och nykterhet framkommer det att flera av deltagarna är tacksamma för att Livsval hjälpt dem på olika sätt. Det behöver inte vara nykterhetsfrämjande insatser, men effekterna från andra insatser spiller över även hit. En deltagare uttrycker att det är lättare att klara av sin situation när humöret blivit bättre genom att personen fått mer kunskaper i att hantera livet.

En majoritet av dem som svarat på enkäten uppger att Livsval bidragit till att förbättra såväl den fysiska som den psykiska hälsan. En knapp fjärdedel instämmer helt i påståendet att den fysiska hälsan förbättrats genom medverkan i Livsval och drygt en tredjedel anser att den psykiska hälsan blivit bättre.

Diagram 7

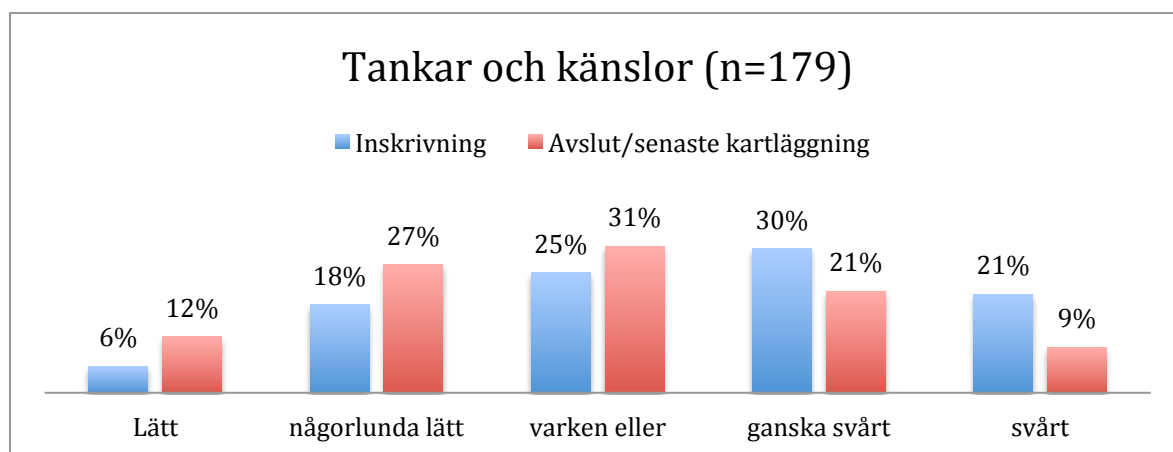

Det finns inga större skillnader mellan MIRA och landningsbanorna och fördelningen mellan grupperna är snarlik. I kommentarerna till frågan påpekas att det varit nyttigt att få möjlighet att röra på sig. Flera personer påpekar också att det fysiska och det psykiska måendet hänger ihop och att det blir lättare att ta itu med den fysiska hälsan när väl den psykiska hälsan är i balans.

Deltagarstatistiken innehåller ett antal olika kategorier som anknyter till målet om att deltagarna ska få en bättre fysisk och psykisk hälsa. Informationen i dessa samlades in i samband med projektets uppstart samt vid deltagarens avslut alternativt den senaste kartläggningen. Det gör det möjligt att se förändringar över tid för de deltagare som kartlagts vid båda tillfällena. Det bör dock påpekas att många deltagare inte finns med i denna uppföljning då de av olika skäl inte har gjorts någon avslutande bedömning på dem. Det kan bero på att de har lämnat projektet, både till arbete eller fallit tillbaka i missbruk. Utav de 373 som genomgick den ursprungliga bedömningen återstår dock ändå 179 personer. Vid jämförelser mellan könen och Landningsbanor/MIRA är det viktigt att hänsyn tas till det begränsade antalet i varje kategori (87 kvinnor/92 män och 145 deltagare på en Landningsbana/34 på MIRA vilket innebär att det främst går att se tendenser utifrån materialet.

Den första kategorin är tankar och känslor, där finns en tydlig tendens att utvecklingen går åt rätt håll. Deltagarna har i relativt stor utsträckning "utvecklats" från kategorierna svårt och ganska svårt till lätt och någorlunda lätt. Vid inskrivningen angavs att sammanlagt 51 procent av deltagarna hade svårt eller ganska svårt med tankar och känslor, vid det senare tillfället hade denna andel minskat till 30 procent. I andra ändan av spektrumet angavs vid inskrivningen att 24 procent hade lätt eller någorlunda lätt med tankar och känslor och vid det senare tillfället hade denna andel stigit till 39 procent. Således visar resultaten på en positiv utveckling.

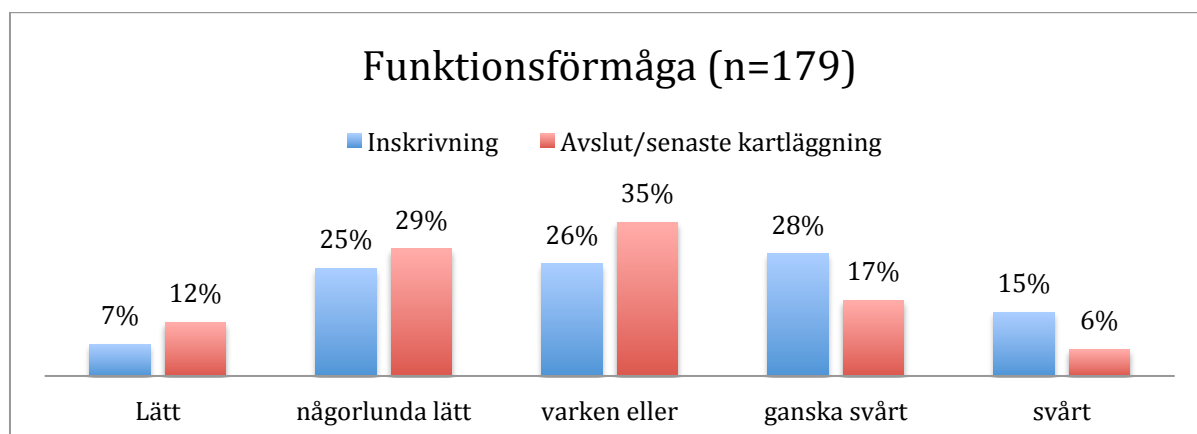
Diagram 8

Framförallt är det kvinnor som tagit stora steg i projektet. Andelen kvinnor som bedöms ha det svårt eller ganska svårt med tankar och känslor har minskat med nästan 30 procent under projektets gång. Det är större skillnader på deltagarna på en Landningsbana där 25 procent färre bedöms ha det svårt eller ganska svårt med tankar och känslor. Motsvarande skillnad på MIRA är 3 procent.

Även vad gäller funktionsförmåga syns en förbättring, det är 9 procent fler av deltagarna som bedöms ha det lätt eller någorlunda lätt med sin funktionsförmåga. Framförallt är det 20 % färre som bedöms ha det svårt eller ganska svårt med funktionsförmågan.

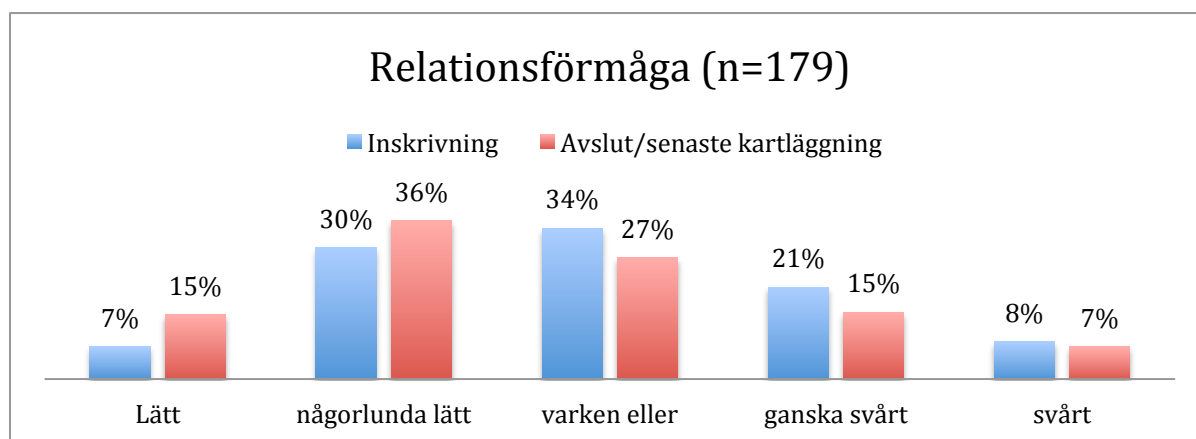
Diagram 9

Det är återigen störst andel kvinnor som utvecklats positivt, 23 procent färre bedöms ha det svårt eller ganska svårt med funktionsförmågan vid avslut senaste kartläggning mot 15 procent av männen. Det är ingen större skillnad mellan Landningsbanor och MIRA.

Samma utveckling går igen inom deltagarnas relationsförmåga där andelen som bedöms ha det lätt eller någorlunda lätt har ökat med 14 procent. Ökningen har i ungefär lika stor grad kommit från kategorin varken eller som från svårt eller ganska svårt.

Diagram 10

Även vad gäller relationsförmåga så är det främst kvinnor som i störst andel utvecklas. Kategorierna lätt och någorlunda lätt har för kvinnor ökat med 18 procent mot 8 procent för män. Återigen är skillnaderna små mellan Landningsbanor och MIRA, även om det är något större andel som lämnat kategorierna ganska svårt och svårt på Landningsbanorna.

Samtliga tre kategorier tankar och känslor, funktionsförmåga och relationsförmåga knyter an till frågan om psykisk och fysisk hälsa. I alla tre kategorierna går det att se en tydlig förbättring från inskrivningstillfället till det sista kartläggningstillfället. Dock bör det påpekas att dessa analyser endast går att göra på en mindre del av populationen, eftersom det för majoriteten av deltagarna saknas data vid något av kartläggningstillfällena. Därför ska man också vara försiktig med vilka slutsatser som dras utifrån statistiken. Det gäller även de slutsatser som dras utifrån enkäten. Som beskrevs ovan så är det enkätaterialet inte insamlat på ett sådant sätt att det går att dra generella slutsatser utifrån dessa data.

Med det sagt är det väsentligt att påpeka att de två datamängderna stödjer varandra. De som svarat på enkäten anger att de mår bättre både fysiskt och psykiskt som en följd av sitt deltagande i Livsval. Det stämmer väl överens med de positiva tendenser som framkom vid kartläggningen av deltagarna.

Ett ytterligare mål för Livsval var att deltagarna skulle uppleva att de har kommit närmare arbetsmarknaden. En insats för att uppnå detta är att anordna arbetsträning och praktik för deltagarna. I enkäten uppger drygt hälften att de fått hjälp med att planera och genomföra arbetsträning alternativt arbetspraktik.

4.2 Långsiktiga mål

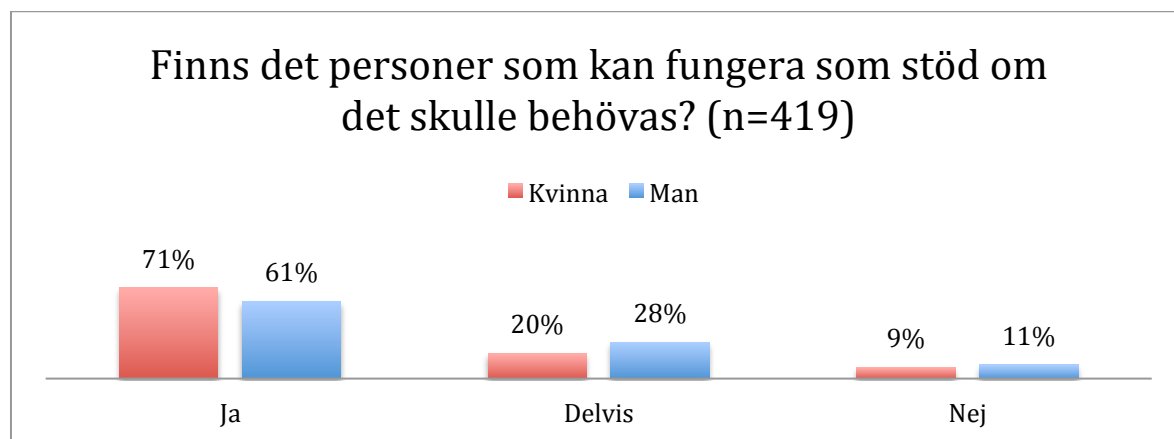
I detta avsnitt presenteras projektets långsiktiga mål som går ut på att deltagarna ska uppleva en minskad social isolering och att de ska ha kommit närmare arbetsmarknaden.

4.2.1 Majoriteten av deltagarna upplever minskad social isolering

Ett av målen för Livsval är att deltagarna ska uppleva en minskad social isolering. I det förra kapitlet gick det att utifrån statistiken se att tankar och känslor, funktionsförmåga och relationsförmåga var ett problem för deltagarna. Ett sätt att undersöka huruvida deltagarna känner sig mindre isolerade är att se hur dessa områden har utvecklats under projektets löptid. Som tidigare nämnts bör det dock påpekas att många deltagare inte finns med i denna uppföljning då de av olika skäl inte har gjorts någon avslutande bedömning på dem. Utav de 373 som genomgick den ursprungliga bedömningen återstår dock ändå 179 personer vilket ger en bra grund för bedömning av projektets långsiktiga resultat.

Ett sätt att se på social isolering är genom att utreda om det finns någon i personens omgivning som skulle kunna fungera som stöd om det skulle behövas. Det skulle till exempel kunna vara en släkting eller en annan bekant med en tryggare position i det civila samhället. Av statistiken över deltagarna framgår det att två tredjedelar av deltagarna har en sådan person och en fjärdedel delvis har det. För en tiondel, eller 41 personer, saknas dock en sådan person helt.

Diagram 11

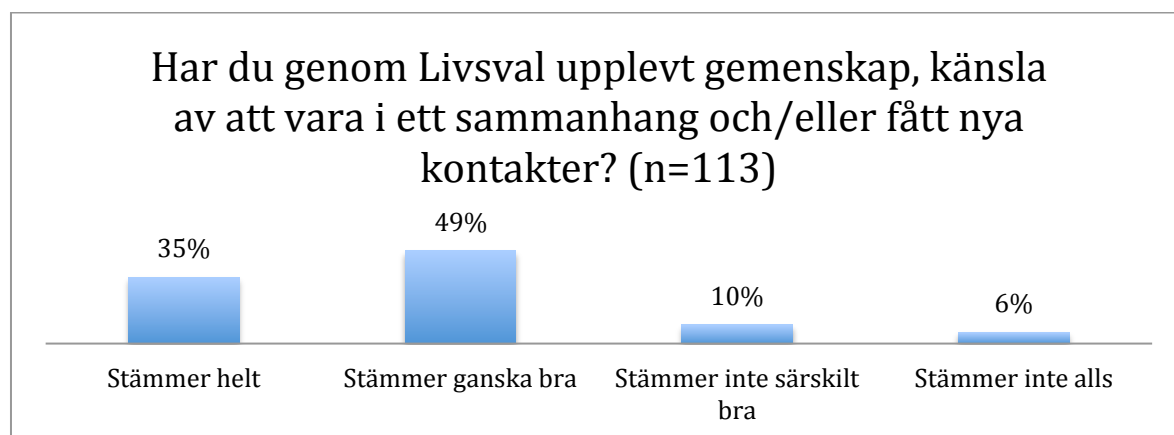

Nedbrutet på kön framgår det att kvinnor i högre utsträckning än män har tillgång till en person som kan fungera som stöd om det skulle behövas. Andelen som saknar en sådan person är dock i samma storleksordning oavsett kön.

I enkäten ställs frågan om deltagarna upplevt gemenskap, en känsla av att vara med i ett sammanhang och/eller fått nya kontakter genom Livsval. Av de 113 personer som

svarat på frågan uppger mer än fyra av fem att påståendet stämmer helt eller att det stämmer ganska bra.

Diagram 12

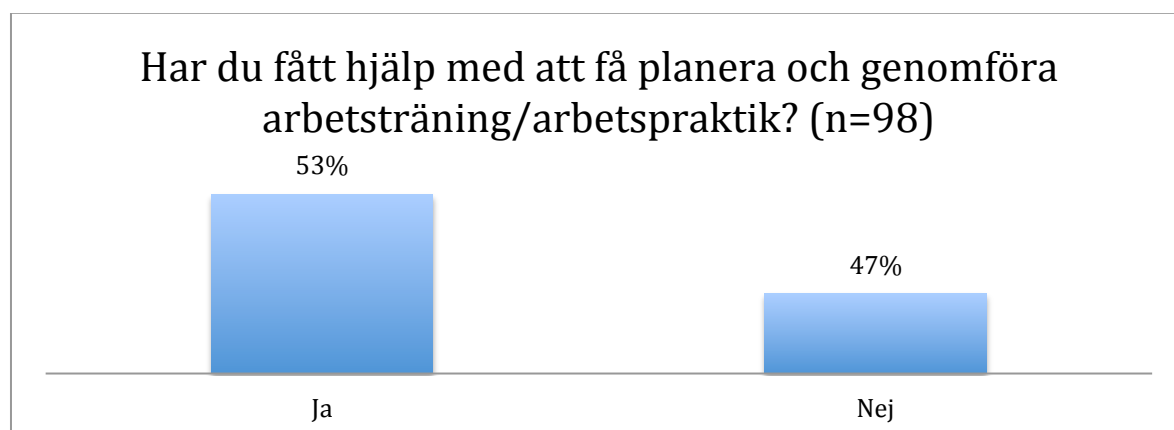

Tio procent, eller elva personer, uppger att påståendet inte stämmer särskilt bra och sex procent, eller sju personer, att det inte stämmer alls. För dem som svarat på enkäten gäller alltså att drygt 70 % har upplevelser från Livsval som skulle kunna sägas vara tecken på en minskad social isolering, vilket ligger i linje med det uppsatta målet.

4.2.2 Majoriteten av deltagarna upplever att de har kommit närmare arbetsmarknaden

Ett ytterligare mål för Livsval var att deltagarna skulle uppleva att de har kommit närmare arbetsmarknaden. En insats för att uppnå detta är att anordna arbetsträning och praktik för deltagarna. I enkäten uppger drygt hälften att de fått hjälp med att planera och genomföra arbetsträning alternativt arbetspraktik.

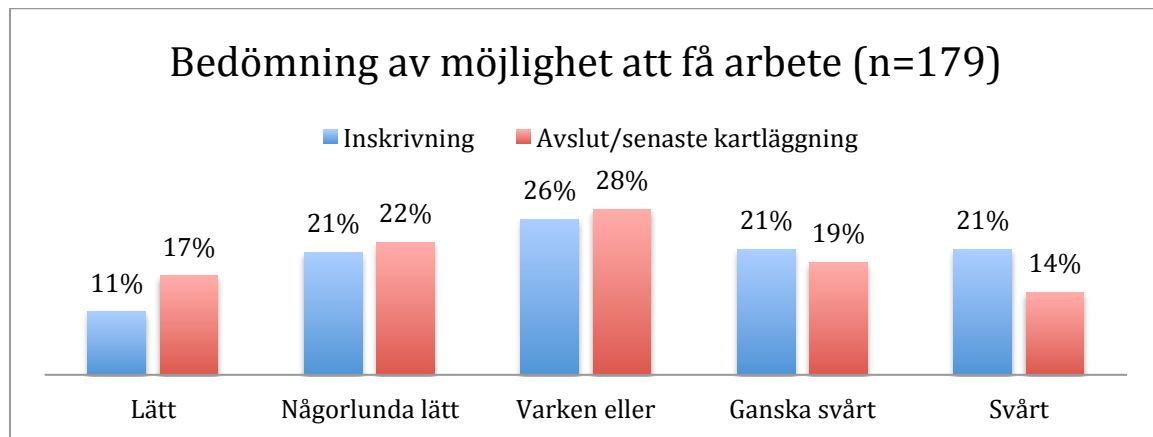
Diagram 13

I enkäten gavs också möjlighet att kommentera sitt svar, en vanlig kommentar är att deltagaren inte känner sig redo för att gå ut på arbetsträning eller praktik än. Orsaken till det är bland annat att man inte känner sig mogen, att man har smärtor av olika slag eller att man generellt sett mår för dåligt för att ta det steget.

Genom att återigen jämföra bedömningen av deltagarna när de kom in i projektet med bedömningen vid avslut/senaste avstämning går det att skapa en bild av deltagarnas utveckling. Utvecklingen inom det här området är positiv även om skillnaderna är relativt små. Andelen som bedöms ha lätt eller någorlunda lätt att få jobb har ökat 7 procent, medan motsvarande minskning av de som bedöms få det ganska svårt eller svårt är 9 procent.

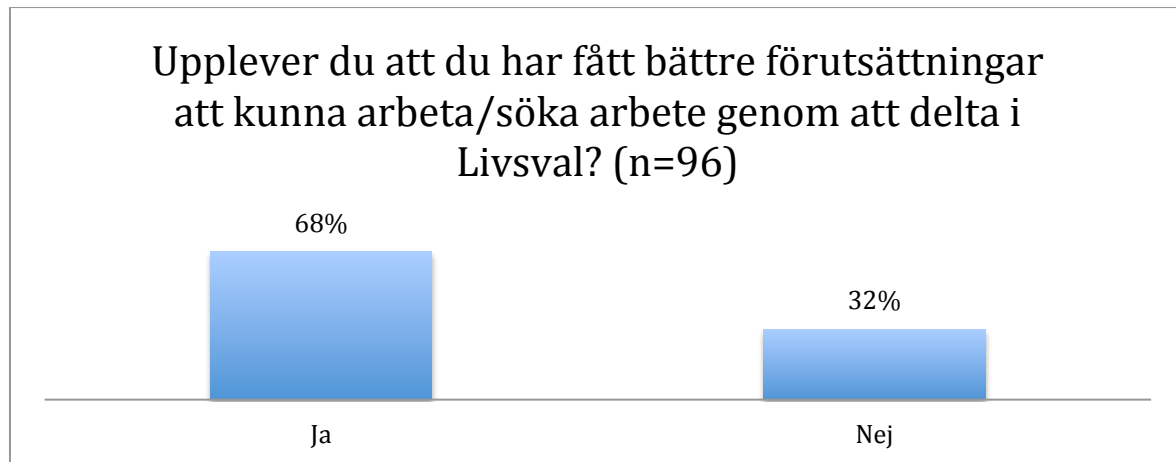
Diagram 14

Det är kvinnorna som i högst andel bedöms ha närmat sig arbetsmarknaden, 20 procent färre bedöms ha det ganska svårt eller svårt och 13 procent fler som lätt eller någorlunda lätt. För männen är utvecklingen inte enbart positiv, det är faktiskt en procent fler som bedöms ha det svårt eller ganska svårt att hitta ett nytt jobb. Denna utveckling går igen i MIRA där 6 procent färre bedöms ha lätt eller någorlunda lätt att hitta ett arbete och knappt 15 procent mer bedöms ha det svårt eller ganska svårt. På Landningsbanorna är det däremot 11 procent fler som bedöms ha det lätt eller någorlunda lätt och 15 procent färre som anses ha det svårt/ganska svårt.

I enkäten får deltagarna själva bedöma huruvida de upplever sig ha kommit närmre arbetsmarknaden eller ej. Frågan som ställdes var om de upplevde att de fått bättre förutsättningar att arbeta alternativt att söka arbete genom sitt deltagande i Livsval.

Diagram 15

Drygt två tredjedelar av dem som svarat på frågan anser att de fått bättre förutsättningar att söka ett arbete tack vare Livsval. En knapp tredjedel tycker det inte. Av MIRA:s deltagare är det 61 procent som uppger att de upplever sig ha kommit närmare arbetsmarknaden och för landningsbanornas deltagare är motsvarande siffra 76 procent. Svaren kompletteras i fritext och en vanlig kommentar är att personen inte känner sig redo då denne fortfarande lider av fysisk eller psykisk sjukdom som gör att han eller hon inte kan ta vilket arbete som helst. Detta intygas även i intervjuer med rehabcoacher och lotsar.

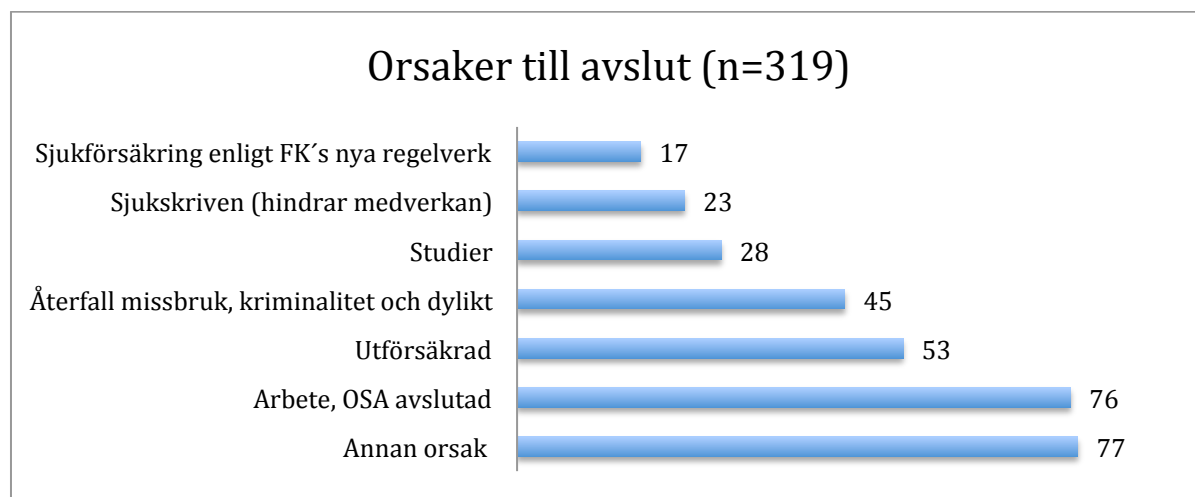
4.2.3 50 % av alla deltagare ska vara i praktik, arbete eller studier 6 månader efter att de avslutat sin medverkan i projektet

Tyvärr finns ingen fullständig uppföljning av vad som hänt med deltagarna 6 månader efter att de lämnat projektet, utan enbart en sammanställning av vilka skäl som gjorde att deltagaren lämnade i första skedet. Dessa resultat ger dock en indikation om förutsättningar att uppnå målet om att 50% av alla deltagare ska vara i praktik, arbete eller studier 6 månader efter att de avslutat sin medverkan i projektet.

Den vanligaste orsaken till att en person lämnar Livsval är "annan orsak" men det är delvis möjligt att utläsa i kommentarerna till statistiken om vad som ingår i den kategorin. Det vanligaste är att personen har försvunnit, uteblivit från inbokade tider eller bara slutat höra av sig. Det förekommer också att personer flyttat, bett att få avbryta projektet eller inte kunnat delta på grund av familjeangelägenheter. För cirka en tredjedel (28 personer) av de personer som innefattas av kategorin "annan orsak" finns ingen kommentar. Detta är likväl en avsevärd förbättring i jämförelse med resultat ifrån delutvärderingen då statistiken var ofullständig och visade på bristande kännedom om avslutsorsaker för ca 80 personer.

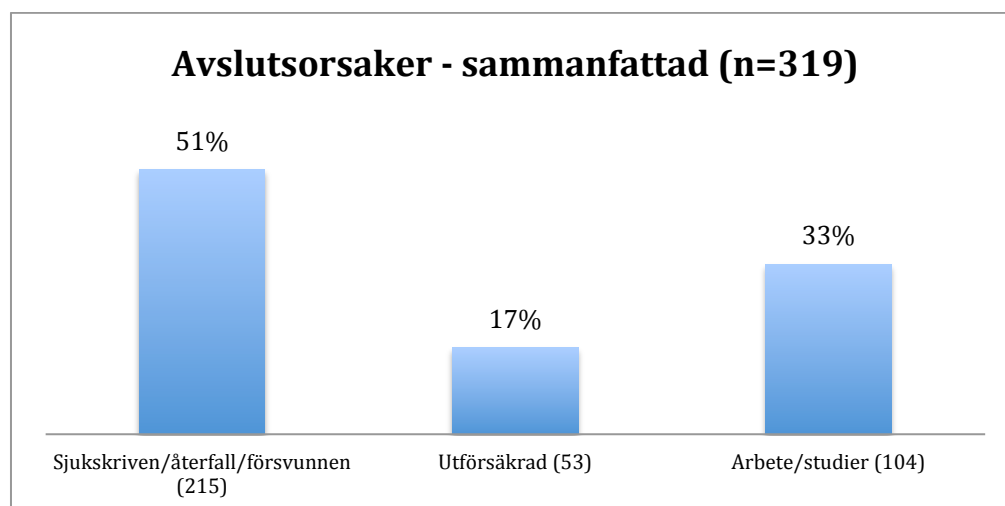
Den näst vanligaste avslutsorsaken är arbete och då avses sysselsättning i alla former. Sedan är det ett visst glapp ner till de deltagare som inte längre är med i projektet på grund av att de blivit utförsäkrade eller fått återfall. Ett antal deltagare praktiserar men är kvar i projektet, och ytterligare några studerar antingen på heltid eller på deltid och är därmed kvar i projektet. Flertalet deltagare är sjuka på ett sätt som gör att de inte kan medverka i projektet och ett mindre antal har blivit utförsäkrade på grund av Försäkringskassans (FK) nya regler.

Diagram 16

Det går att sammanfatta kategorierna ovan i tre olika grupper. I den första och största gruppen finns de vars avslut inte kan karaktäriseras som positivt. Det vill säga, de som har avslutat på grund av sjukskrivning, återfall eller helt enkelt har försvunnit (annat). Projektdeltagarna i den gruppen uppgår till 51 procent av samtliga deltagare som helt avslutat sin medverkan. Den andra gruppen består av de som blivit utförsäkrade, en händelse som ligger utanför projektets kontroll. Vidare består den tredje gruppen av de som lämnat projektet till arbete och studier, 33 procent.

Diagram 17

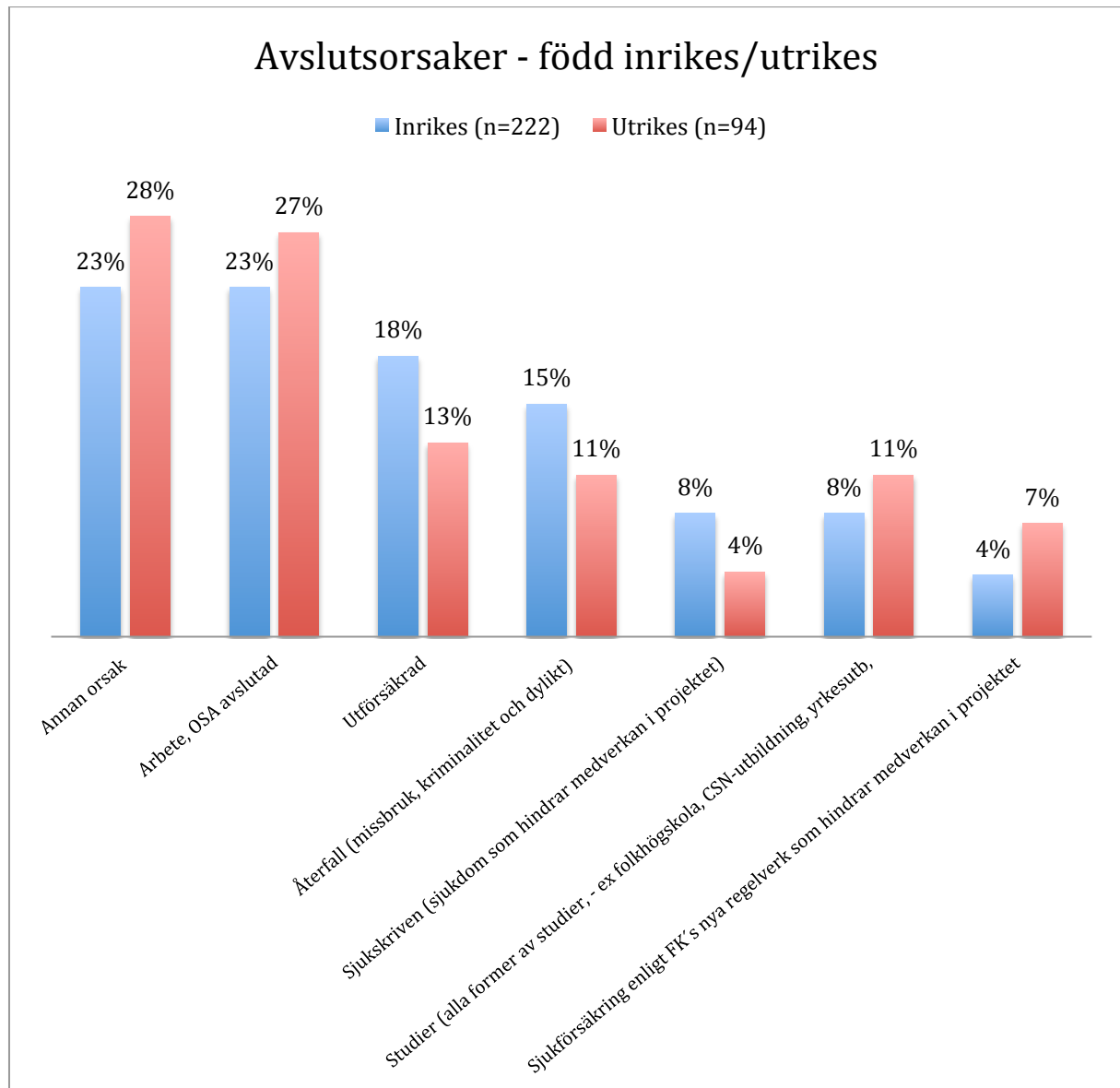
Män och kvinnors avslutsorsaker skiljer sig åt på många sätt. Män återfaller i missbruk/kriminalitet och dylikt mer än dubbelt så ofta som kvinnor. Samtidigt blir kvinnorna sjukskrivna 3 gånger så ofta och tre gånger så många kvinnor har avslutat sin medverkan eftersom de blivit utförsäkrade. 9 procent fler av männen har lyckats hitta ett arbete.

Om variabeln MIRA/Landningsbana läggs till så går det att se skillnader mellan män och kvinnor utifrån om de varit inskrivna på MIRA eller en Landningsbana. Att ha i åtanke är att när statistiken delas in på så detaljerad nivå blir dock grupperna ibland mycket små, och ett fåtal individer kan göra ett stort avtryck i andelarna. På Landningsbanorna är de största skillnaderna att kvinnor 10 gånger så ofta blir sjukskrivna (11 respektive 1 procent av deltagarna), tre gånger så ofta så lämnar kvinnor projektet på grund av Försäkringskassans nya regler (10 respektive 3 procent). 5 procent fler av männen återfaller (21 respektive 16 procent). I MIRA är de stora skillnaderna att män i större utsträckning får arbete (25 respektive 8 procent) och återfaller (7 respektive 1 procent) samt att kvinnor i större utsträckning blir utförsäkrade (36 respektive 20 procent).

Statistiken visar också på tid i projektet är en viktig faktor för deltagarnas möjlighet till utveckling och självförsörjning. Det finns en tendens att de deltagare som varit i projektet längre i större utsträckning får ett arbete. Denna tendens går även igen när det gäller hur många timmar i genomsnitt som en person deltar i projektet, det vill säga att de personer som deltar fler timmar har i större utsträckning gått vidare till arbete. Det finns således en tydlig koppling mellan ökning av deltagarens tid i projektet och avslutsorsak.

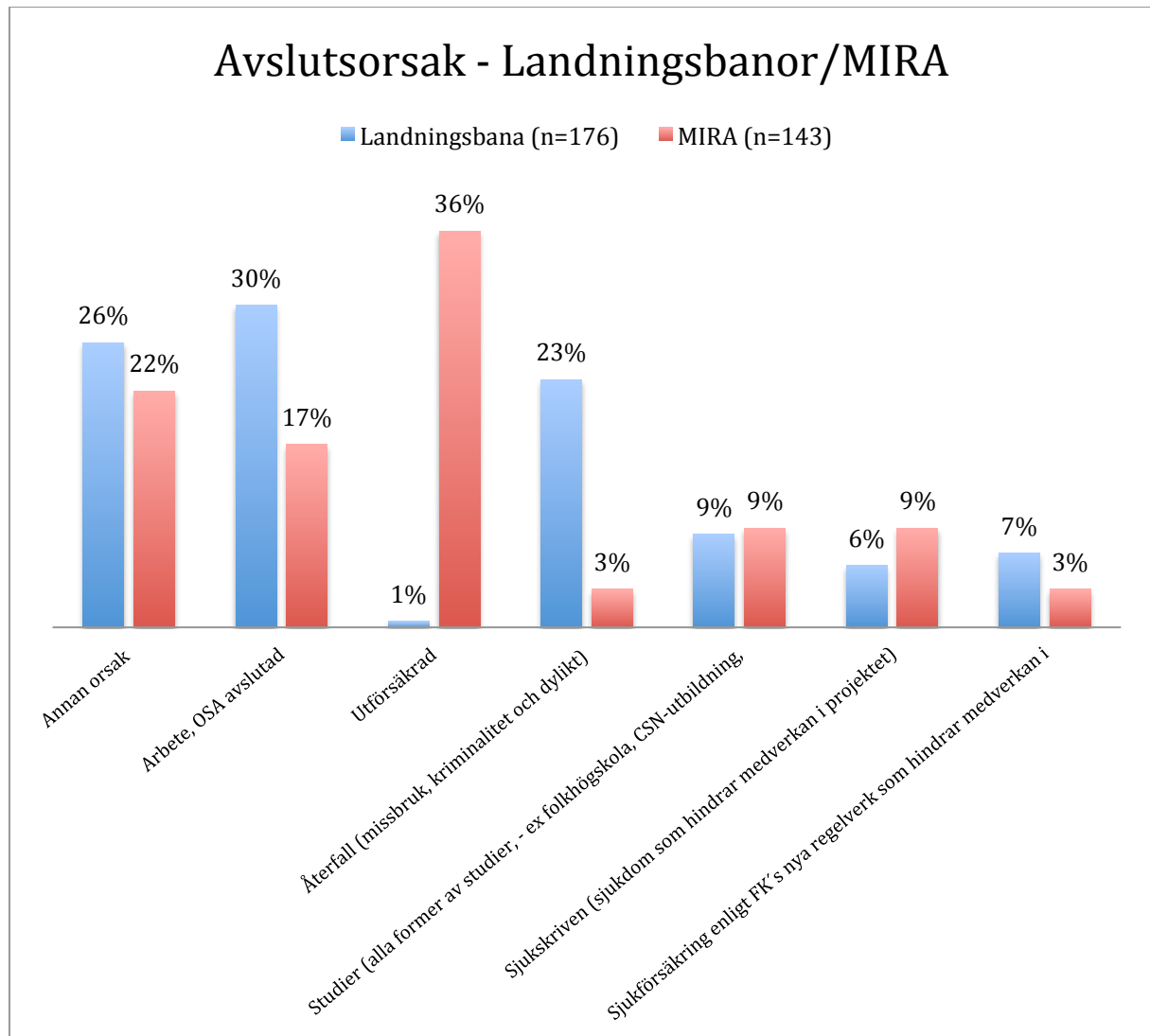
Det är relativt små skillnader mellan grupperna födda i Sverige och födda i annat land. Deltagare med olika ursprung avslutar enligt statistiken projektet på grund av att de har fått arbete eller studier i lika stor utsträckning. Två betydande skillnader finns dock; personer födda i Sverige har i dubbelt så stor utsträckning avslutat projektet på grund av återfall. Personer födda i Sverige avslutar också på grund av att de blivit utförsäkrade i betydligt större omfattning.

Diagram 18

Det finns stora skillnader i utfallet mellan deltagare som varit i en landningsbana och MIRA. Nästan dubbelt så många deltagare från en landningsbana har gått vidare till arbete. En knapp tredjedel av deltagarna i MIRA har blivit utförsäkrade, motsvarande siffra för landningsbanorna är mindre än en procent. En annan betydande skillnad är att nästan sju gånger (3 procent i MIRA, 23 procent på Landningsbanorna) så många deltagare i landningsbanorna har återfallit i missbruk, kriminalitet och liknande.

Diagram 19

Andra iakttagelser rörande avslutsorsaker:

- 25 procent av de som var långtidssjukskrivna inför projektet har blivit utförsäkrade.
- De som kommer från en långtidssjukskrivning går i lägre utsträckning (10 procent färre) vidare till arbete
- Samma skillnad finns bland de som har funktionshinder och ej, 10 procent färre går vidare till arbete
- Utbildningsbakgrund verkar inte ha betydelse för huruvida deltagarna avslutar projektet för att gå vidare till arbete och studier
- 19 procent av de som endast gått ut grundskolan återfaller i missbruk, kriminalitet etc. Motsvarande siffra för de som gått ut gymnasiet respektive eftergymnasial utbildning är sju och två procent.

4.3 Socialt företagande

Som nämnts tidigare syftar delprojekt 4 till att stödja individer som vill starta ett sociala arbetskooperativ tillsammans. Inom Livsval startades hösten 2009 en entreprenörskapsutbildning för de som var intresserade av sociala arbetskooperativ. Denna har genomförts vid tre tillfällen och omfattat ca 30 personer som har fullföljt utbildningen. Dessutom har ett konsortie bildats, Svea konsortiet, med målsättning att fungera som en plattform och stödja utvecklingen av ytterligare sociala arbetskooperativ.

Inom Livsval har fyra arbetskooperativ initierats varav ett avbröts på grund av att några av deltagarna i kooperativet föll tillbaka i gamla mönster med missbruk. Det andra kooperativet bröt sig ur och driver sin verksamhet utanför Svea konsortiet och Livsval, och det tredje sociala arbetskooperativet startades av deltagare som inte är inskrivna i Livsval. Det fjärde Kaffekannen är etablerat. Inom Livsval har utveckling av nya affärsidéer utvecklats, bland annat med gruppen Järnakvinnorna. Detta är under utveckling och arbetet kommer att fortsätta inom projektet UMA.

Projektet har också arbetat med erfarenhetsutbyte i form av studiebesök till Italien och till det väletablerade sociala arbetskooperativet Vägen ut i Göteborg. Dessutom initierades en process inför start av Bed & Breakfast (Le Mat) inom Svea konsortiet, emellertid har detta avstannat. Livsval representanter har också medverkat i samarbete med andra projekt som syftar till att sprida kunskap om förutsättningar för etablering av sociala arbetskooperativ.

4.4 Strategisk påverkan

Inom projektet har det genomförts ett flertal spridningsseminarium för att sprida kunskap om Livsval, dess resultat och vikten av samverkan för att effektivisera stödet för de individer som riskerar att "hamna mellan stolarna".

Flertalet av de handläggare som projektet har kommit i kontakt med anser att idén om de individuella handlingsplanerna är bra men att respektive myndighets regelverk hindrar dem från att samverka kring dessa med andra myndigheter. Trots detta har det inom projektet sammanställts individuella handlingsplaner, men detta har endast varit möjligt för a) de deltagare som varit inskrivna i MIRA, b) kommer från ort där det finns ett samordningsförbund eller c) där enskilda handläggare inom olika stadsdelsförvaltningar kallar till nätverksmöten. Därmed har inte samtliga deltagare getts samma möjlighet att få ett samordnat stöd. Detta kan ifrågasättas ur ett rättssäkerhetsperspektiv, och VETA vill också tydliggöra att denna situation inte endast avser deltagare i Livsval utan kan vara aktuell för alla som på något sätt och av olika anledningar står utanför arbetsmarknaden och därför behöver stöd från olika myndigheter.

Vidare har Livsval i begränsad utsträckning nått ut till politiker, det är främst handläggare på myndigheterna som har kunskap och information om projektet. Inom en Livsval genomfördes en intern uppföljning bland stadsdelsförvaltningarna. I denna uppföljning framkommer det att i princip samtliga handläggare är positiva till Livsvalsmetoder, fortsatt samarbete och ser projektet som ett komplement till sin egen verksamhet.

Merparten av de som avslutat sitt deltagande i MIRA har gått vidare till FAT (Förstärkts arbetsträning) som är av Arbetsförmedlingen upphandlade rehabiliteringsplatser. De personer som är inskrivna i FAT har således anvisats dit från Arbetsförmedlingen. Det rör sig främst om personer som blivit utförsäkrade, det vill säga de erhåller sin försörjning från AF via aktivitetsstöd där FK administrerar utbetalningen. Dessa personer förväntas söka arbete, men behöver ytterligare stöd för att bli självförsörjande. Detta är en form av implementeringsresultat eftersom Arbetsförmedlingen upphandlar FAT-platser som är baserade på Mira-metoden vilken har tagits fram inom Livsval.

5 Bedömning och lärdomar

- Livsval har sedan dess start brottats med många otydligheter som omgett projektet. Otydligheter gällande ansvarsfördelning, delegering och roller. Delprojekt 1, Landningsbanorna, har haft inte mindre än tre projektledare och det administrativa stödet till brukarorganisationerna har varit eftersatt. Många av de organisatoriska problemen kan kopplas till projektets inledningsfas som exempelvis en bristfällig projektansökan, förstudie och mobiliseringsfas. Detta har medfört osäkerhet gällande projektets strategier. Bristfälligheten har framförallt bottnat i avsaknad av tydliga mål och indikatorer men också på att förutsättningar för genomförandet har förändrats sedan förstudien och ansökan genomfördes. Exempelvis var Medborgarskolan projektägare när projektet startade 1 januari 2009. Alma folkhögskola tog sig an uppdraget som projektägare då Medborgarskolan avsa sig uppdraget tre veckor efter projektstarts. Den 10 februari 2010 startade projektet om. När projektet väl kom igång förändrades vissa aspekter, i jämförelse med vad som står i förstudien, vilket har bidragit till att vissa medverkande har upplevt att deras förväntningar inte infriats. Samtliga organisatoriska problem har dragit ner projektets effektivitet.

Den turbulens och missnöje som varit förknippad med projektets första 1,5år påtalades av olika projektmedarbetare, framförallt från landningsbanorna, och projektägaren kallade in expertis för att reda ut situationen. Detta förändrade situationen avsevärt och stabiliserade projektet. Trots detta framkom det i delutvärderingen att många deltagare från några landningsbanor haft svårt att ta del av de aktiviteter som erbjuds på Alma folkhögskola. De har, av psykiska och fysiska skäl, haft svårt att ta sig dit. I slututvärderingen framkommer det att man bildat ett aktivitetsråd där förslag på aktiviteter presenteras och verkställs. Trots att Livsval förlorade mycket tid initialt och ej fungerade effektivt har projektet utvecklats positivt över tid.

Intervjuer genomförda i samband med slututvärderingen visar på ökad samsyn, bra samarbete och ökad kunskap om varandras verksamheter. Många påtalar att Alma folkhögskola har fått fördjupad kunskap och kännedom om deltagarnas behov. Samarbete mellan projektägare, brukarorganisationer och myndigheter har förbättrats avsevärt och projektet kännetecknas idag av begrepp som lyhördhet, effektivitet och flexibilitet.

Lärdom: Viktigt att i ett initialt skede tydliggöra projektets mål och strategi i syfte att skapa samsyn mellan projektmedarbetare och med samarbetspartners. Detta underlättar också uppföljning av metod och resultat.

- Statistiken visar på att Livsval har haft ett stort antal deltagare inskrivna men att det långsiktiga målet om att 50 procent av deltagarna ska vara i praktik, arbete eller studier 6 månader efter att de avslutat sin medverkan i projektet kommer vara svåruppnått och svårt att följa upp.

Lärdom: Ett projekt som kommer på efterkälke har svårt att ta igen. Organisatorisk turbulens påverkar kvaliteten på de insatser som erbjuds inom projektet och fokusering på deltagarna kommer ej alltid i första hand.

Genom att innan projektstart definiera mål och indikatorer kan utvärderings- och uppföljningsverktyg utvecklas. Genom gedigen uppföljning kan deltagarnas utveckling följas och kopplas till projektets metod (insatser & aktiviteter).

- Livsvals syfte är att utveckla former för att arbeta med individer i Stockholmsregionen som på grund av kriminalitet, missbruk eller psykiska funktionshinder befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden. Projektet har nått ut bra till den avsedda målgruppen och av enkätresultat/statistik att döma har Livsval bidragit till att en stor andel av deltagarna upplever minskad social isolering. Detta är ett av projektets långsiktiga mål och ett viktigt steg i utvecklingen mot att uppnå effektmålet om ökad delaktighet i samhället. VETA bedömer också att Livsval bidragit till att stärka en majoritet av deltagarna med avseende på självkänsla och stärkt tro på framtiden. Dessutom är det flera som upplever att deras psykiska och fysiska hälsa har förbättrats samt att de har kommit närmare arbetsmarknaden. Detta indikerar att de metoder inom projektet som syftar till att stärka individerna och motivera dem varit framgångsrika.

Lärdom: Utveckla befintliga metoder, värdera det personliga bemötandet och tillföra ett mervärde, alltså erbjuda något som ej finns på myndigheterna. Individuellt anpassade insatser och motivera deltagarna till att succesivt höja graden av medverkan i tid. Detta då det finns en positiv koppling mellan aktivitetsgrad och positiva avslutsorsaker.

- FAT som är baserad på MIRA-modellen är implementerad och upphandlas av Arbetsförmedlingen. Ett positivt hållbart resultat som inte är vanligt förekommande i den här formen av projekt.

Lärdom: Viktigt att konceptualisera och paketera metod på ett sätt som underlättar spridning och implementering. Viktigt också att god tid innan projektavslut ta fram plan för implementeringsarbete samt tydliggöra ansvar för denna.

- Målsättningar inom delprojekt 4- Sociala arbetskooperativ är ej uppnått. genomfört. Inom delprojekt 4 har en rad olika aktiviteter genomförts och två sociala arbetskooperativ har bildats varav ett är vilande och det andra är ej knutet till Svea konsortiet. Båda sociala arbetskooperativen har bildats av personer som medverkat i entreprenörsutbildningen som genomförts inom Livsval. Dessa personer har inte varit inskrivna i Livsval och deras deltagande har inte varit "medfinansieringsgrundande" och räknas därför inte som deltagare i Livsval. Frågan är då om de två sociala arbetskooperativen kan räknas som resultat som kan tillskrivas Livsval. ESF-rådets regelverk ger inga tydliga svar på denna fråga. Det är dock viktigt att ifrågasätta huruvida det är realistiskt att förvänta sig att personer som varit långtidsarbetslösa, ofta med komplex sjukdomshistorik och/eller missbruksbakgrund, ska starta sociala arbetskooperativ på relativt kort tid? Under Livsvals slutseminarium påpekade ESF-rådet att det ibland kan vara tillräckligt med att deltagare går in i befintliga arbetskooperativ och arbetar för att utveckla dessa.

Inom delprojekt 4 har det också skett organisatoriska förändringar. Den ursprungliga projektledaren slutade sin tjänst i mars 2011 och en ny projektledare har tillkommit. VETA menar att bristande kontinuitet i form av både resurser och personal till viss del kan förklara underskott av sociala arbetskooperativ.

Lärdom: Viktigt att skapa realistiska mål, exempelvis att de som vill ska starta sociala företag och arbetskooperativ ska få möjlighet till stöd men att denna process ska bygga på deltagarnas egna initiativ. Med andra ord att i högre grad anpassa aktiviteter efter deltagarnas behov och inte skapa mål som deltagarna måste sörja för.

- Samverkansaspekten utgör en av huvudmålsättningarna inom projektet, exempelvis ska Livsval verka för att synliggöra stuprörproblematiken och skapa incitament för att förändra denna. Alltså ska samverkan fokuseras särskilt kring den problematik som belysts i förprojekteringen till Livsval. Där framkom det bland annat att det regelverk som finns inom myndigheterna ofta hindrar både samverkan mellan myndigheter samt mellan myndigheter och brukarorganisationer och/eller sociala företag. Samverkansproblematiken resulterar ofta i att individen slussas mellan olika instanser vilket medför att deras möjligheter till att ta sig ur sin situation och bli självförsörjande försämras. Samverkansparterna inom Livsval ska också bidra till att förankra projektets metoder inom sina verksamheter och bidra till att lösa eventuella hinder genom att påverka sina organisationer.

Lärdom: Problematiskt att inom ramen för ett projekt som Livsval ange att man tar ansvar för att ändra på lagstiftning och regelverk på strategisk nivå. Det är

mer relevant att lyfta fram framgångsfaktorer i form av fungerande samverkan på lokal nivå och sprida dessa för att visa på att samarbete kring individen fungerar och ger positiva resultat på individ- och samhällsnivå. På samma sätt visa på hinder för varför samarbetet i vissa fall begränsas.

- Livsvals styrgrupp har haft en betydande roll för att synliggöra stuprörsproblematiken och arbeta för att underlätta för samordning inom projektet. Styrgruppsrepresentanterna har haft olika uppfattning om sitt uppdrag och det har inte alltid funnits en klar uppfattning om att de ska lobba för internt inom sina organisationer eller att de har ansvar för projektets resultat.

Styrgruppsuppdraget förknippas framförallt med representation, det vill säga att vara med för att representera sin organisation och informera om vad som gäller där. Dessutom har en rad styrgruppsrepresentanter bytts ut under projektets två första år, vilket också försvårat projektets påverkans- och spridningsarbete.

Ur ett samverkansperspektiv har det (både i del- och slututvärdering) framkommit att det internt inom projektet råder en form av "stuprörstänk". Engagemang för projektet som helhet varierar och inom respektive delprojekt fokuseras i hög grad på det egna projektet. VETA anmärkte på detta i den samverkansanalys som genomfördes hösten 2009, delutvärderingen 2011 och rekommenderade då att samtliga delprojekt ska betraktas som aktiviteter inom Livsval för att skapa samverkan mellan de olika delprojekten. Detta har dock inte fått särskilt stort genomslag, utan respektive delprojekt har jobbat på efter egen agenda, vilket har påverkat hur långt de olika delprojekten har kommit med avseende på genomförande och metodutveckling.

Lärdom: I ett initialt skede tydliggöra styrgruppsrepresentanternas roll och ansvar. Styrgrupp bör vara mer operativ och arbeta för att sprida kunskap om projektet i syfte att underlätta samverkan mellan olika parter.

Vidare är det viktigt att i den här typen av projektet skapa samsyn inom projektet. För att skapa lärandemiljöer och kunskapshöjning inom projektet är det viktigt att styra projektet som en verksamhet och inte flera olika enheter.